

Augstskolu docētājiem

nākotnē nepieciešamās kompetences

Starptautiskais projekts "Spānijas sadarbības un starptautisko docētāju sagatavošanas programmu novērtējums: modelis nākotnes projektu attīstībā Eiropas vienotajā augstākās izglītības telpā"

Projekta dalībvalstis: Spānija, Portugāle, Vācija, Latvija

Projekta vadītāja Latvijas Universitātē: Dr.habil.paed., prof. Irina Maslo

Projekta īstenošanas laiks: 2006.-2010.g.

Projekta mērķis: veikt starptautiski salīdzinošu pētījumu par augstskolu docētājiem nākotnē nepieciešamajām kompetencēm Spānijā, Portugālē, Vācijā un Latvijā. Analizēt šajās valstīs esošās augstskolu docētāju tālākizglītības programmas un izstrādāt kopīgu tālākizglītības programmu dizainu vienotajā augstākās izglītības telpā.

Situācijas analīzes rezultāti

1. Profesionālā identitāte
2. Studiju programmu zinātniskā satura izvēle un tā izmantošanas plānošana praktiskajā studiju darbībā
3. Eiropas Savienības valodu kompetence
4. Mācīšanas/ docēšanas kompetence
5. Studentu mācīšanās organizācijas kompetence
6. Didaktisko līdzekļu izveide un izmantošana studentu kompetences attīstībai
7. Studiju procesa (mācīšanās un mācīšanas procesu un rezultātu) izvērtēšana
8. Eiropas augstākās izglītības dimensiju realizācijas novērtēšana
9. Didaktisko inovāciju ieviešana
10. Pētnieciski orientēto augstākās izglītības programmu izstrāde
11. Sociālā rīcība informācijas sabiedrības izaicinājuma apstākļos

2007. gada starptautiski salīdzinošās analīzes rezultāti parāda, ka Portugāles, Latvijas un Spānijas augstskolu docētāji ir gatavi pārmaiņām.

Nozīmīgākās kompetences Latvijas augstskolu docētājiem

Pozīcija	2006 (n=94)	2009 (n=36)	2010 (n=46)
1.	Profesionālā identitāte (Nr. 1)	Pētnieciski orientēto augstākās izglītības programmu izstrāde (Nr. 10)	Studentu mācīšanās organizācijas kompetence (Nr. 5)
2.	Studentu mācīšanās organizācijas kompetence (Nr. 5)	Sociālā rīcība informācijas sabiedrības izaicinājuma apstākļos (Nr. 11)	Mācīšanas/ docēšanas kompetence (Nr. 4)
3.	Pētnieciski orientēto augstākās izglītības programmu izstrāde (Nr. 10)	Studentu mācīšanās organizācijas kompetence (Nr. 5)	Didaktisko līdzekļu izveide un izmantošana studentu kompetences attīstībai (Nr. 6)

Maznozīmīgākās kompetences Latvijas augstskolu docētājiem

Pozīcija	2006 (n=94)	2009 (n=36)	2010 (n=46)
1.	Didaktisko līdzekļu izveide un izmantošana studentu kompetences attīstībai (Nr. 6)	Mācīšanas/ docēšanas kompetence (Nr. 4)	Eiropas augstākās izglītības dimensiju realizācijas novērtēšana (Nr. 8)
2.	Mācīšanas/ docēšanas kompetence (Nr. 4)	Didaktisko līdzekļu izveide un izmantošana studentu kompetences attīstībai (Nr. 6)	Sociālā rīcība informācijas sabiedrības izaicinājuma apstākļos (Nr. 11)
3.	Studiju procesa (mācīšanās un mācīšanas procesu un rezultātu) izvērtēšana (Nr. 7)	Studiju programmu zinātniskā satura izvēle un tā izmantošanas plānošana praktiskajā studiju darbībā (Nr. 2)	Didaktisko inovāciju ieviešana (Nr. 9)

Formālās tālākizglītības programma	Programmas īss apraksts
Augstskolas didaktika: mūsdienu teorijas un prakse	Programmas mērķis ir docētāju akadēmiskā darba prasmju pilnveide, apgūstot teorētiskās un praktiskās zināšanas. Programmas gaitā docētāji tiek iepazīstināti ar mūsdienīga, uz studentu mācīšanās patstāvību orientēta studiju procesa pedagoģiskajiem un psiholoģiskajiem pamatiem, ar mūsdienu augstskolas didaktikas teorijām. Tiek pilnveidotas docētāju pedagoģiskās pētniecības prasmes, kopīgi izstrādāts docētāju vajadzībām atbilstošs studiju modelis, tas tiek prezentēts un veikts tā novērtējums.
Docētāju profesionālās kompetences inovācijām Eiropas Augstākās izglītības telpā	Programma ietver: <ul style="list-style-type: none"> •jaunos aspektus, kas nesnāgti ieviest Eiropas augstākās izglītības telpā (kvalifikāciju ietvarstruktūras, kompetencēs balstīta izglītība, augstskolu un programmu iekšējā kvalitātes nodrošināšana u.c.), •docētāju profesionālo prasmju attīstību, •komunikāciju, sadarbību un partnerattiecības augstskolas un studiju programmas kultūrvides veidošanā.
Augstskolu mācībspēku pedagoģiskās izglītības pamati/augstskolu didaktika	Programmas mērķgrupa ir asistenti, lektori, kuriem nav pedagoģisko kvalifikāciju apliecināšana dokumenta un kuru darba stāžs augstākās izglītības iestādēs ir mazāks kā trīs gadi. Programmas mērķis ir sekmēt docētāju profesionālo izaugsmi, dot iespēju bagātināt teorētiskās zināšanas un attīstīt pedagoģiskā darba prasmes akadēmiskā studiju un studentu zinātniskā darba vadīšanā. Programma ietver pamatteorijas augstskolu pedagoģijā, kā arī jaunākās tendences augstākās izglītības līmenī Eiropas augstākās izglītības telpas kontekstā. Galvenās tēmas: programmu veidošana Boloņas procesa kontekstā; orientācija uz studiju rezultātiem; studentcentrēts studiju process; e-studijas.
Augstskolu mācībspēku pedagoģiskā pilnveide/inovācijas augstākās izglītības sistēmā/izglītības darba vadībā	Programma paredzēta mācībspēkiem ar pedagoģiskā darba pieredzi augstskolā vairāk nekā 3 gadi. Programmas apguves procesā mācībspēki apgūst inovācijas studiju procesā augstākajā izglītībā, moderno informācijas tehnoloģiju izmantošanu studiju procesā, akadēmiskā studiju procesa un studentu zinātniski pētnieciskā darba vadīšanu. Programma orientēta uz augstskolu izglītības procesa tuvināšanu Eiropas augstākās izglītības telpai. Programma ietver jaunākās tendences augstākās izglītības līmenī, mācīšanās un zināšanu pārvaldību, modernās vides veidošanu un darbību, dažādus studiju modeļus, mācībspēku un studentu lomas un darbību mūsdienīga studiju procesā.

- **Iespējas mācīties darba vietā, mācīties mācot** (*docendo discimus; learning through teaching; Lernen durch Lehren*) un **sadarbojoties ar studentiem un kolēģiem** (Martin, 2009) tika analizētas kā **gadījuma studijas** (*case study*), uzsākot īstenot **LU starpuniversitāšu maģistra programmu “Dažādības pedagoģiskie risinājumi”/ “Educational Treatment of Diversity” (2008-2010).**

Programma tiek īstenota četrās Eiropas universitātēs: Nacionālajā tālmācības universitātē (UNED) (Spānija), Kārļa Universitātē Prāgā (Čehija), Latvijas Universitātē (Latvija) un Ludvigsburgas pedagoģijas universitātē (Vācija). Būtiska ir mācīšanās e-vidē. Absolventi iegūst izglītības zinātņu maģistra grādu pedagoģijā. Absolventu kompetence atbilst Mūžizglītības kvalifikācijas ietvarstruktūras 7.līmenim.

- **Akadēmiskajam personālam galvenā uzmanība jāvelta, lai noskaidrotu studentu vajadzības, palīdzētu viņiem pārvarēt šaubas un atrisināt problēmas un orientēt studentus uz veiksmīgu rezultātu sasniegšanu** (Gento, 2007).
- **Vairāki starpuniversitāšu maģistra programmas docētāji labprāt dalās savā pieredzē, strādājot skolotāju izglītības programmās, kā arī skolotāju tālākizglītības programmās ESF projekta „Cilvēkresursi un nodarbinātība 2007-2013” ietvaros.**

Tālākizglītības veidi	2006. (n=94)	2009. (n=36)	2010. (n=46)
Augstskolu docētāju līdzdalība formālās tālākizglītības programmās	20% (n=19)	25% (n=9)	11% (n=5)
Augstskolu docētāju līdzdalība neformālajā tālākizglītībā: starptautiskajos projektos konferencēs, mobilitātes programmās u.c.	14% (n=13)	44% (n=16)	35% (n=16)
Augstskolu docētāju līdzdalība, mācoties no studentiem un docētājiem darba procesā – mācīšanās darba vietā	4% (n=4)	19% (n=7)	17% (n=8)
Nav atbildes	66% (n=62)	31% (n=11)	50% (n=23)

D1 Es kompetences vērtēju kā tālākizglītības programmas docētāja. Tad, kad izvēlējos un ranžēju kompetences ļoti grūti bija izdalīt kaut kādu vienu konkrētu kompetenci, kura būtu vairāk nozīmīga nekā pārējās. Un mana pieeja ranžējot šīs kompetences bija tāda- kas būtu, tas, ar ko es sāktu analizēt savu darbību. Tātad pamatā ir **manas darbības analīze**. Un tad, kad es sāktu analizēt savu darbu, tad es ar šīm 11 ballēm, šo vērtējumu, punktiem ieliku šo - **kompetenta profesionāla identitāte**- vai es pati saprotu, **kas es esmu**. Droši vispirms man jāsāk vērtēt sava darbība ar to, ka es saprotu, kas es esmu, kur ir mana vieta, kādas ir manas funkcijas, kāda ir mana atbildība. It sevišķi, akcentējot vārdu **atbildība**; man ļoti žēl, ka te nekur starp tām kompetencēm nav šīs atbildības. Un es viņu it kā saprotu zem šīs identitātes, tādēļ to es liku kā pašu, pašu, pašu svarīgāko. Nākošais, ko es darītu, tad, ja es sāktu programmu veidot, tad tā ir **pētnieciski orientēto augstākās izglītības programmu kompetenta izstrāde**. Tātad man ir jāprot brīvi, **atbilstoši studenta vajadzībām, mērķiem**, kādi ir augstskolas darbībā, tātad pirmkārt tā ir **prasme pētīt**- pētīt savu darbu, pētīt procesus gan praksē, gan zinātnē un ielikt iekšā izglītības programmā. Tādēļ es to uzskatu kā tikpat nozīmīgu, bet varētu likt kā nākošo soli, par ko man ir jādomā. Tātad es saproti, kas es esmu, es saprotu, kā veidot programmas, tas ir 10. Un 9- nu galu galā tad, kad es veidoju programmas, kad es saprotu, kas es esmu, kāda ir mana atbildība, tad nākošais ir šī **mācīšanas, docēšanas kompetence**, man jāsaprot, kā es varu vadīt studentu darbu, kāda ir mana darbība, lai students būtu pētnieciski orientēts, lai viņš būtu iesaistīts aktīvā studiju darbā. Tādēļ man ir šie pirmie trīs. Bet tiešām nozīmīgi ir visi vienādi. Bet es izgāju no savas darbības- par ko, kādā secībā es domātu tad, kad sāktu izvērtēt savu darbu.

D2 Es kā pirmo liku studentu **mācīšanās organizēšanas kompetenci**. Ja es kā **topošais augstskolas docētājs** - man neko nedod visas šīs zināšanas, ja es nespēju tās kompetenti palīdzēt studentiem apgūt. Tas neko nedod, bet no otras puses, **ja es visu to nezinu, es arī viņiem nevaru palīdzēt**. Te ir tā dilemma. Es tomēr liku **centrā studentus** - ka tas ir tas pats galvenais un tie pārējie, es piekritu jums, ka grūti izdalīt galveno - bez valodām nevar, bez inovācijām nevar, bet ja to nevar pasniegt studentiem, tad ko mums kā docētājiem tas dod. Pētniecība vien tad paliek.

D3 Arī es esmu pirmajā vietā 11 punktus licis **studentu mācīšanās organizācijas kompetencei**. Tomēr **centrā ir students**. Mēs skatāmies uz pasniedzējiem. Mēs pasniedzēji varam slikti mācīt un ļoti labi mācīt, viduvēji vai kā. Vienam, studentam tas palīdz, citam ne. **Var būt labi rezultāti ar sliktu pasniedzēju un arī otrādi**. Tā kā es domāju, ka **students ir tas galvenais** un ka **mēs varam palīdzēt studentam neatkarīgi no veida, kā mēs mācām**, lai students mācītos labi un tādēļ es arī liktu 11 punktus studentu mācīšanās organizācijas kompetencei.

D4 Tas kritērijs vairāk vai mazāk ir – es varu tikai savu viedokli izteikt, bet es domāju, ka vairāki arī tam pievienosies, ka pasniedzējs, lai cik tas priekšmets ir neinteresants, varbūt nesaistošs, bet viņš tic tam, ko viņš runā. Lai viņš ienāk iekšā ar **savu pārlicību**. Man ir **kompetenta profesionālā identitāte** -10 punkti. Kā otra svarīgākā man bija otrādi- pirmā man bija **kompetenta sociālā rīcība sabiedrības izaicinājuma apstākļos**. Noreagēt tajā situācijā, tātad es **izvērtēju situāciju**- kas tad šinī brīdī tas asākais- sajūst viņu, tātad kā lakmusa papīriņš-noreagēt un tad, izvērtējot to caur savu identitātes prizmu, es attiecīgi reagēju. Izstrādāju vai strādāju, plānoju savu darbību- to es tā attiecīgi liku kā 9. Man ir svarīgi, lai tas **process**, kurā es iesaistos ir adekvāti **novērtēts, izvērtēts**, lai tas ir **zinātniski pamatots**. Lai es zinu, kāds tam būs **rezultāts**.

St1 Jā, jo es kā students arī noticu viņam... tajā brīdī, es varbūt nepieslēdzos jebkurā situācijā, kad viņš man kaut ko stāsta, neesmu apzinīgs, bet es redzu, ka tā **atdeve** un tā **attieksme**, kas tiek pausta, man tiek piedāvāti fakti, ir teorija, bet ir kaut kāda situācija- kaut vai raksts no žurnāla- *klausieties ir tāda un tāda situācija tiek runāts par to un to un kā jūs domāji-* uzreiz veidojas **diskusija** un tad saslēdzās tā ķēdīte kopā. Tā viela nav kaut kas izolēts, izrauts no konteksta.

St2 Labs pasniedzējs ir tas, kurš tevi kā studentu uzskata kā **personību** un, ja nem vērā tavas **vajadzības**, tavas **intereses**. Tas ir tas par ko kolēģi runāja, ja tevi nem vērā, ja uz tevi skatās kā uz personību, ja apzinās tavas vajadzības intereses un būvē zinātnisko saturu,ņemto vērā tavas vajadzības. Te man ir 10 ielikts un 11 man bija ielikts otrajā- lai tiešām ir tas zinātniskais saturs. Tas ir tas, ar ko es nāku iekšā auditorijā- tas ir zinātniskais saturs un tā ir plānošana. Bet es ieeju iekšā un es tiešām esmu tas lakmusa papīritis, kas izpēta situāciju, es zinu, ko šiem studentiem vajag, apzinos viņu vajadzības, intereses un tad šo zinātnisko saturu jau mēģinu sasaistīt un pārveidot atbilstoši šīm vajadzībām. Un tad šajā gadījumā man liekas, ka **ieguvēji ir abi**. Es esmu iedevusi to, kas man ir jāiedod, bet ņemot vērā, studentu vajadzības. Viņi no manis saņem, to, ko viņiem vajag. Ir vajadzīga kompetence - *studiju programmu zinātniskā satura kompetenta plānošana praktiskajā studiju darbībā*. Ja drīkstu arī piebilst, tad 9 punkti man arī bija **kompetentai sociālajai rīcībai informācijas sabiedrības izaicinājuma apstākļos**. Tātad nu principā tas ir arī tas, ko es arī izskaidroju- tā ir sociālā rīcība- es iegāju ar zinātnisko saturu, es izpētīju, sāku būt to mācību procesu tā, lai būtu **mācīšanās pārsvarā**. Jo **mācīšanai ir jēga tikai tajā gadījumā, ja students pats mācās**; tikai darbībā mācoties viņš kaut ko iegūst, rezultāts ir tikai šajā gadījumā labs un, ja es pareizi reaģēju.

**Ieteikumi augstskolu docētāju kompetences
pilnveidei tālākizglītībā**

Izglītības iestāžu vadītāju kā
darba devēju pedagoģiskā
izglītība un tālākizglītība

Augstskolu docētāju
tālākizglītība pārējā no docētāju
mācīšanas un studentu
mācīšanās sekmēšanas
paradigmu.

D2 Attiecībā uz darba devēju es šeit mazāk redzu šos rādītājus, tāpēc es kā docētāja tomēr tos vērtēju.

D3 Manuprāt, ir tā, būtībā līdzīgi kā kolēģei - es 11 liku pirmajam - kompetenta **profesionālā identitāte** un tikpat blakus es lieku ceturto-**mācīšanas (docēšanas) kompetence**, jo tas, manuprāt, ļoti sakrīt un ir būtiskākais manā darbā. Un tad, ja es izeju no ceturtā - no mācīšanas/docēšanas kompetences, tad es savilku ķeksīšus visām tām kompetencēm, kas būtībā pakārtojas docēšanas kompetencei. Un tāpēc es piekritu kolēģēm, kuras jau teica, ka šeit daudz kas sasaucas. Un tātad es varu gan 2. gan 5. gan 6., 7. gan 9 likt zem šī ceturtā, jo man ir jāprot kompetenti izvēlēties didaktiskos līdzekļus, man ir **jāprot organizēt studentu mācīšanos**, man ir noteikti **jāievieš inovācijas**, kādas ir utt. Tāpēc man te viss ļoti sasaucas, kaut arī es formāli liku 9, 8, 7, 6 punkti.

Eiropas vienotas izglītības telpas kompetenta izveide

Augstskolu docētāju kompetentas sociālās rīcības sekmēšanai sabiedrības izaicinājuma apstākļos.

D4 Un tad vēl es esmu atzīmējusi ar citām zīmītēm, piemēram, 3.- **Eiropas Savienības valodu kompetence** ieliku 9, jo lai es varētu izvērtēt 8. punktu- Eiropas augstākās izglītības dimensijas realizācijas kompetenta novērtēšana, man ir jāzina valodas, kaut arī šīm dimensijām man ir iznāk tikai četri ielikt ranžējot. Tātad 3., 8., un 10. punkts, manuprāt, atkal ir skatāmi vienotā blokā.

D5 Un tādēļ 1 punktu es ieliku ne jau tāpēc, ka tas būtu mazāk nozīmīgs- vienpadsmitais punkts- **kompetenta sociālā rīcība informācijas sabiedrības izaicinājuma apstākļos** - punkts, bet vienkārši tāpēc, ka man tā iznāk, ja ir jāranžē. Bet būtībā jau, kāds tad ir galamērķis- tā ir mana sociālā rīcība un tas ir tikpat vienlīdz svarīgi, cik likt 11 šajā punktā.

- ⊗ **Augstskolu docētāju kompetences validēšanas procedūras ieviešana.**
- ⊗ **Dzīvesdarbībā iegūto kompetenču formālā atzīšana.**

- ④ **Pedagogi daudz vairāk iegūst no mācīšanās, ja viņi ir motivēti un mācās pēc paša gribas.**
- ④ **Mācīšanās darba vietā bagātina pedagoga motivāciju un ir informāla (integrēta darba procesā).**
- ④ **Nepieciešams veicināt augstskolu docētāju mācīšanās iespējas darba vietā, lai paplašinātu pedagogu profesionālās kompetences robežas un mācīšanās potenciālu savā darba vietā – augstskolā, tādējādi stiprinātu viņu spēju atbalstīt katra studenta mācīšanās motivāciju, mācoties pašiem darba vietā, darba procesā (Evans et. al., 2006).**
- ④ **Mācīšanās tiek saprasta kā nepārtraukta pieredzes rekonstruēšana, t.i., domāšanas transformācija un rīcībspēja inovatīvā vai uzlabotā veidā (Elkjaer, 2006).**

- ④ **Informālo mācīšanos sekmējošas formālās tālākizglītības programmas** (Wildt, 2009; Nuissl, 2006; Winteler, 2004)
- ④ **Mācīšanās darba vietā un darba procesā** (Fahr, 2009; Elkjaer & Wahlgren, 2006; Kirchhöfer, 2004; Martin, 2009; Geissler, 1995; Severing, 1994)
- ④ **Apmaiņas programmas, kopīgi projekti (akadēmiskā personāla mobilitāte)** (Mortag, 2002; Teichler, 2007; Enders&Teichler, 1995)
- ④ **Docētāju pašorganizēta mācīšanās** (Arnold, 2010; Siebert, 2006; Knoll, 1998)

*Nepieciešamās inovācijas
augstskolu docētāju tālākizglībībā !?*

